

O'ZBEKISTONDAGI ONLAYN TA'LIM TIZIMI

Haydarova E'zozaxon Ulug'bek Qizi

Shahrisabz Davlat Pedagogika Institutining Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimining afzallik va kamchiliklari haqida mulohaza qilinadi.

Kalit so'zlar : O'zbekiston, ta'lim, oliygoh, O'zbekiston Respublikasining Prezidenti, qarorlar, qonunlar, Shavkat Mirziyoyev.

KIRISHO'zbekistonda onlayn ta'limning rivojlanishi, ommalashishiga turtki bo'lgan palla pandemiya davri bo'ldi. Covid-19 paytiyoq ta'lim tizimida masofaviy usullardan foydalanish kerakligini ko'rsatib qo'ydi.

2022-yilning oktabrida hukumat qarori bilan OTMlarda masofaviy ta'limni joriy etish to'g'risidagi nizom tasdiqlandi. Unga ko'ra, 2023/2024 o'quv yilidan davlat va xususiy oliygohlarga masofaviy ta'lim yo'nalishida kadrlar tayyorlashga ruxsat berildi.

Mutaxassislar onlayn ta'limning samaradorligini bir nechta omillar bilan izohlagan. Xususan, ayollarning mehnat bozorida ishtirokini oshirishi, nogironligi bo'lganlarga oliy ta'lim imkoniyatlarini taqdim etishi hamda mamlakatda oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasini oshirishi shular jumlasidan.

Xususiy ta'limni tashkil etish ham oldingi davr bilan taqqoslaganda ancha yengillashdi. 2022-yilning 19-oktabridagi hukumat qarori bilan nodavlat professional ta'lim litsenziyasini olish talablari va shartlari soddalashtirildi.

Xususan, nodavlat ta'lim tashkilotlarining professional ta'lim xizmatlarini ko'rsatish uchun bankdagi hisobvarag'iga qo'yiladigan mablag' miqdori 2 baravarga — \$50 mingdan \$25 mingga qisqartirildi. Shuningdek, ular uchun davlat mulki obyektlarini ijaraga olishning eng ko'p muddati 5 yildan 10 yilgacha uzaytirildi. Bu ham joriy yilda xususiy ta'limning rivojlanishiga bir turtki bo'ldi.

HEMIS axborot tizimida keltirilgan ochiq ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatda faoliyat yuritayotgan nodavlat oliy ta'lim muassasalari soni 74tani tashkil etadi.

Joriy yilning iyul oyida qabul qilingan prezident qarori bilan oliy ta'lim tashkilotlarining reytingi ular faoliyati va ta'lim jarayoniga aralashmagan holda ma'lumotlarni axborot tizimi orqali olish yo'li bilan yuritilishi belgilangan.

Kelasi yildan reyting davlat va nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari bo'yicha umumiy aniqlanadi. 2025-yildan nodavlat oliy ta'lim tashkilotlariga davlat buyurtmasi asosida kadrlar tayyorlash bo'yicha kvota ularning mazkur reytingdagi o'rniga qarab ajratiladi.

“Spot” o'tib borayotgan yilni sarhisob qilishda davom etadi. Bu safar O'zbekistondagi nodavlat oliy ta'lim va onlayn kurslar qanday rivojlangani hamda sohada qanday muammolar kuzatilgani, shuningdek, 2024-yilda nimalar kutilayotgani haqida so'z yuritiladi.

ASOSIY QISM

Onlayn ta'limning afzalliklari quyidagi ko'rinishda bo'lishi mumkin:

- 1. Muvofiqlik va qulaylik:** Onlayn ta'lim o'rganuvchilar uchun muvofiqlik va qulaylik ta'minlaydi, chunki ular istalgan joyda va vaqtda o'zlarining tanlagan shaklda o'rganishlari mumkin.
- 2. O'zlashtirilgan o'qitish:** Onlayn ta'lim o'rganuvchilarga o'zlarining o'rganish tezligi va usullariga mos ravishda o'qitish imkonini beradi, shuningdek, har bir o'quvchi o'zining rivojlanish tezligiga mos ravishda o'rganishga imkon beradi.
- 3. Xarajatlarning pastligi:** Onlayn ta'lim uchun xarajatlar pastroq bo'lishi mumkin, chunki o'quvchilar uchun transport, yashash joyi va boshqa qulayliklar kerak emas.
- 4. O'qituvchilar va o'quvchilar uchun qulaylik:** O'qituvchilar uchun onlayn ta'lim o'quvchilarga o'z vaqtlarini boshqarish va o'quv materiallariga qulaylik bilan kirish imkonini beradi.

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-SENTABR

ANDIJON, 2024

5. Xalqaro hamkorlik: Onlayn ta'lim o'quvchilarga xalqaro hamkorlik imkoniyatini taqdim etadi, ular dunyo bo'ylab xalqaro o'qituvchilar va o'quvchilar bilan bog'lanishlari mumkin.

6. O'zlashtirilgan o'qitish: Onlayn ta'lim o'rganuvchilarga o'zlarining o'rganish tezligi va usullariga mos ravishda o'qitish imkonini beradi, shuningdek, har bir o'quvchi o'zining rivojlanish tezligiga mos ravishda o'rganishga imkon beradi. Bu afzalliklar onlayn ta'limning o'quvchilar va o'qituvchilar uchun keng doirada foydali bo'lishini ta'minlaydi.

Onlayn ta'lim o'qituvchilar va o'quvchilar uchun bir nechta qulayliklar taqdim etadi:

1. Muvofiqlik va qulaylik: O'qituvchilar va o'quvchilar onlayn ta'lim orqali istalgan joyda va istalgan vaqtda o'rganishlari mumkin. Bu ularga o'zlarining jadvalini belgilash va o'rganish vaqtlarini moslashtirish imkoniyati beradi.

2. O'zlashtirilgan o'qitish: O'qituvchilar onlayn ta'lim orqali o'quvchilarga o'zlashtirilgan o'qitish imkoniyatini taqdim etishi mumkin. Har bir o'quvchi o'zining rivojlanish tezligi va usullariga mos ravishda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi.

3. Xarajatlarning pastligi: Onlayn ta'lim uchun xarajatlar pastroq bo'lishi mumkin, chunki o'quvchilar uchun transport, yashash joyi va boshqa qulayliklar kerak emas.

4. Xalqaro hamkorlik: Onlayn ta'lim o'quvchilarga xalqaro hamkorlik imkoniyatini taqdim etadi, ular dunyo bo'ylab xalqaro o'qituvchilar va o'quvchilar bilan bog'lanishlari mumkin.

5. O'zlashtirilgan o'qitish: O'qituvchilar onlayn ta'lim orqali o'quvchilarga o'zlarining o'rganish tezligi va usullariga mos ravishda o'qitish imkonini beradi, shuningdek, har bir o'quvchi o'zining rivojlanish tezligi va usullariga mos ravishda o'rganishga imkon beradi. Bu qulayliklar onlayn ta'limning o'quvchilar va o'qituvchilar uchun foydali bo'lishini ta'minlaydi.

O'qituvchilar o'quvchilarga quyidagi usullar orqali yordam berishi mumkin:

1. Interaktiv darsliklar: O'qituvchilar interaktiv darsliklar orqali o'quvchilarga mavzuni o'rganishda yordam berishi mumkin. Bu darsliklar o'quvchilarni qiziqtirish va o'rganishni osonlashtiradi.

2. Mentorlik: O'qituvchilar o'quvchilarga mentorlik qilish orqali shaxsiy yordam berishi mumkin. Ular o'quvchilarni yo'nalishda, maqsadlarini belgilashda va motivatsiyani oshirishda yordam beradi.

3. Birebir muloqotlar: O'qituvchilar o'quvchilar bilan birebir muloqotlar orqali masalalar yechishda yordam berishi mumkin. Bu muloqotlar o'quvchilarni tushunish va yordam berishda muhimdir.

4. Amaliy mashg'ulotlar: O'qituvchilar o'quvchilarga amaliy mashg'ulotlar va misollar orqali mavzuni o'rganishda yordam berishi mumkin. Bu mashg'ulotlar o'quvchilarni konseptlarni tushunishda yordam beradi.

5. Online platformalar: O'qituvchilar online platformalar orqali o'quvchilarga dars materiallarini taqdim etish, vazifalarni berish va muloqotlar orqali yordam berish imkoniyatiga ega bo'ladi.

6. Feedback: O'qituvchilar o'quvchilardan feedback olish orqali ularning rivojlanishini kuzatish va yordam berish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu yordam o'quvchilarning muvaffaqiyatini oshirishda muhimdir. Bu usullar o'qituvchilar uchun o'quvchilarga yordam berishda foydali bo'ladi.

Onlayn ta'lim uchun xarajatlar quyidagi ko'rinishlarda bo'lishi mumkin:

1. Ta'lim platformasi xizmatlarining narxlari: Ba'zi onlayn ta'lim platformalari ta'lim kurslarining va darsliklarining foydalanish uchun xizmatlar narxlari talab etadi. Bu xizmatlar uchun o'quvchilar to'lovni amalga oshirishi lozim bo'ladi.

2. Internet ulanish: Onlayn ta'lim uchun internet ulanishining bo'lishi zarur. Internet xizmati uchun to'lovni amalga oshirish kerak bo'ladi.

3. Teknologik vositalar: Onlayn ta'limda foydalanish uchun kompyuter, planshet yoki smartfon kabi texnologik vositalarga ega bo'lish zarur. Bu vositalar uchun to'lovni amalga oshirish kerak bo'ladi.

4. Dars materiallari: Ba'zi onlayn ta'lim platformalari dars materiallarini olish uchun to'lov talab qilishi mumkin. Bu darsliklar, kitoblar yoki boshqa materiallar uchun to'lovni amalga oshirish kerak bo'ladi.

5. O'qituvchilar va mentorlar xizmatlari: Agar shaxsiy yordam olish kerak bo'lsa, o'qituvchilar va mentorlar xizmatlari uchun to'lovni amalga oshirish kerak bo'ladi. Xarajatlar onlayn ta'lim platformasiga va xizmatlarga qarab o'zgaradi. Har bir platforma o'z xizmatlari va narxlari bo'lishi mumkin.

MUAMMO VA YECHIMLAR

O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimining muammolari quyidagi ko'rinishlarda bo'lishi mumkin:

1. Internet ulanish: O'zbekistonda onlayn ta'lim tizimining muammolaridan biri internet ulanishining cheklanganligi va tezligi bo'lishi mumkin. Bu muammolarga internet xizmati ta'minlash va tezligi muhimdir.

2. Teknologik vositalar: Ba'zi o'quv markazlari va ta'lim tashkilotlari o'quvchilarga tekshirish uchun yoki darsliklarga kirish uchun tekshiruvchi qurilmalar taqdim etishda muammolar yashaydi.

3. O'qitish usullari: O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlarida o'qitish usullari va platformalarining yaxshi tuzilishi va foydalanish qulayligi muhimdir. Bu tizimlarning o'qitish usullari o'quvchilar uchun tushunarli va samarali bo'lishi kerak.

4. O'qituvchilar va o'quvchilar munosabatlari: O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlarida o'qituvchilar va o'quvchilar munosabatlari muhimdir. O'qituvchilar o'quvchilarga yordam bera oladigan platformalar va kommunikatsiya vositalari tuzilishi muhimdir.

5. Xizmat sifati: Onlayn ta'lim tizimlarining xizmat sifati va foydalanish qulayligi muhimdir. O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlarining foydalanuvchilarga yaxshi xizmat ko'rsatishi va muammolarni tez-tez yechishlari kerak. Bu muammolar o'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlarining rivojlanishi va rivojlanishiga odatda ta'sir qiladi. Umid qilamiz, kelgusi kunda bu muammollar hal qilinadi va onlayn ta'lim tizimlari o'quvchilar uchun yaxshi imkoniyatlar yaratadi.

O'quvchilar uchun O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlarining yaxshi xizmat sifatini ta'minlash uchun quyidagi faktorlar muhimdir:

1. O'quvchilarga qulaylik: Onlayn ta'lim tizimlari o'quvchilarga qulaylik va foydalanish imkoniyatini ta'minlashi kerak. Platformalar intuitiv dizayn bo'lishi, darsliklar va vazifalar tez foydalanishga tayyor bo'lishi zarur.

2. Interaktiv darsliklar va mashg'ulotlar: O'quvchilar uchun interaktiv darsliklar, amaliy mashg'ulotlar va sinovlar taqdim etish muhimdir. Bu usullar o'quvchilarni qiziqtirish va o'rganishni osonlashtiradi.

3. O'qituvchilar bilan munosabat: O'quvchilar uchun o'qituvchilar bilan muloqot va ko'mak imkoniyati muhimdir. Ijro etish va yechimlar uchun o'qituvchilar bilan muloqot qilish va yordam so'ramoq kerak.

4. Dasturlar va platformalar: Onlayn ta'lim tizimlarining yaxshi tuzilishi, dars materiallarini saqlash, sinovlar o'tkazish va muloqotlar uchun platformalar va dasturlar muhimdir.

5. Xizmat sifati va qo'llab-quvvatlash: O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlari o'quvchilarga yaxshi xizmat sifatini ta'minlashi kerak. Qo'llab-quvvatlash xizmatlari, muammolar yechish tizimlari va yordam so'radi bo'lishi muhimdir.

6. Feedback va baholash: O'quvchilar uchun feedback olish va ularning fikrlariga e'tibor berish muhimdir. O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlari o'quvchilarning fikrlarini eshitish, muammolarni yechish va xizmat sifatini oshirish uchun ularning fikrlariga ega bo'lishi kerak. Bu faktorlar O'zbekistondagi onlayn ta'lim tizimlarining xizmat sifatini oshirishda muhimdir.

XULOSA

O'quvchilarga qulaylikni ta'minlash uchun onlayn ta'lim tizimlarining quyidagi dizayn prinsiplariga ega bo'lishi kerak:

- 1. Intuitiv dizayn:** Tizim o'quvchilar uchun intuitiv bo'lishi kerak. Menyular, tugmalar va navigatsiya oson tushunilishi kerak.
- 2. Responsive design:** Tizim barcha qurilmalarda (kompyuter, planshet, smartfon) to'g'ri ko'rinishi kerak. Bu o'quvchilarga har qanday qurilma orqali foydalanish imkoniyatini beradi.
- 3. Yaxshi navigatsiya:** Tizimda foydalanuvchilarning kerakli ma'lumotlarga tez-tez kirishlari uchun yaxshi navigatsiya taqdim etilishi zarur. O'quvchilar darslar, vazifalar va boshqa bo'limlarga tez-tez o'tishlari kerak.
- 4. Interaktiv darsliklar:** O'quvchilarga qiziqtirish uchun interaktiv darsliklar, sinovlar, amaliy mashg'ulotlar va animatsiyalar taqdim etilishi muhimdir.
- 5. Dars materiallarini saqlash:** O'quvchilar uchun dars materiallarini oson topish va qayta foydalanish imkoniyatini ta'minlash kerak. Bu darsliklar, vazifalar va boshqa ma'lumotlar uchun qidiruv tizimi taqdim etilishi muhim.
- 6. Muloqot imkoniyatlari:** O'quvchilar uchun o'qituvchilar bilan muloqot imkoniyatlari, forumlar yoki chat tizimlari taqdim etilishi muhim. Bu o'quvchilarning savollarini yechish va o'qituvchilar bilan muloqot qilish imkoniyatini beradi.
- 7. Feedback olish:** O'quvchilar uchun feedback olish imkoniyati muhimdir. Tizim o'quvchilarning fikrlarini eshitish va ularning muammolarini yechish uchun feedback formalarini taqdim etishi kerak. Bu dizayn prinsiplari onlayn ta'lim tizimlarining o'quvchilarga qulaylik va foydalanish qulayligini oshirishda muhimdir.

Xulosa qilib aytganda onlayn ta'lim ya'ni masofaviy o'qitish tizimi bir qancha afzalliklarga balki bir qancha kamchiliklarga ham olib kelishi mumkin. Har bir sohada shu jumladan onlayn ta'lim tizimida ham yutuq va kamchiliklar kuzatilishi tabiiy holatdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. https://www.spot.uz/oz/2023/12/25/private-education/?utm_source=share&utm_medium=telegram
2. Ekspertlar — “Profi” xususiy ta'lim muassasalari tarmog'i asoschisi Bektosh Hatamov, TEAM universiteti bosh direktori Abdurasul Yusupov, “Lerna” EdTech-platformasining MDH bo'yicha bosh direktori Dmitriy Gavdur hamda “ALPHA” ta'lim platformasi hammuassisi Alisher Jumaniyazov.